

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

СХВАЛЕНО

вченою радою Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
Протокол № 13 від 19.05.2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
від 24.05.2021 № 86од

Н. Лазаренко

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
«РЕФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ»**

ВІННИЦЯ 2021

Укладачі програми	ПОЛЯРУШ НАНА СТЕПАНІВНА , кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського ТКАЧЕНКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА , кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Найменування програми	Освітня програма підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури закладів загальної середньої освіти «Реформування літературної освіти»
Мета	Удосконалення професійної майстерності на основі оновлення змісту, форм, методів навчання, впровадження інноваційних технологій в освітній процес
Напрямок підвищення кваліфікації	Розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій); формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»; літературознавча, інформаційно-цифрова, комунікаційна, дослідницька, підприємницька

№	Зміст програми	Кількість годин та види навчальних занять	
	Модулі / теми	Лекція	Практичне заняття
I.	Літературна освіта, її роль та місце у концепції «Нової української школи»		
1.	Історія розвитку літературної освіти, її сучасний стан та потреба у реформуванні	2	-
2.	Дилема розвитку сучасного вчителя української літератури: виклики та перспективи	2	-
3.	Методика створення есе на уроках української літератури	-	2
II.	Нове прочитання української літератури		
1.	Особливості розвитку українського фольклору та фольклористики. Місце фольклору в системі професійної парадигми вчителя української мови і літератури в контексті НУШ	1	-

2.	Давня література та література XVIII ст. та вивчення її в Новій українській школі	1	-
3.	Українська література XIX – поч. XX ст. та її вивчення в Новій українській школі	1	-
4.	Нові підходи до вивчення української літератури XX – поч. XXI ст.	1	-
5.	Нові підходи до аналізу художнього твору на уроках української літератури	-	2
6.	Компаративний аналіз на уроках української літератури	-	2
III.	Урок української літератури в умовах педагогічних інновацій		
1.	Нове осмислення літератури і завдання виховання підростаючого покоління засобами художньої літератури. Особливості сприймання та розуміння учнями художньої літератури	2	-
2.	Вплив ІКТ на вдосконалення процесу навчання з літератури	2	-
3.	Вивчення біографії письменника у школі як засіб донесення до учнів його характеру, долі, історичних та естетичних поглядів	1	-
4.	Інтерактивні методи і прийоми розвитку креативного мислення на уроках української літератури	-	2
IV.	Специфіка вивчення літературознавчих понять на уроках української літератури в старших класах		
1.	Літературні напрями XIX–XX століть: специфіка вивчення літературознавчих понять на уроках української літератури в старших класах. Розвиток напрямів і течій I половини XX ст.	2	-
2.	Стильові напрями й течії в українській літературі II половини XX – початку XXI ст. Сучасний український літературний процес: види художньої взаємодії, синтез традиції та новаторства	2	2
V.	Формування медіаграмотності учнів на уроках української літератури		

1.	Теорія медіаосвіти як засіб формування, критичне мислення учнів	2	-
2.	Медіаторчість на уроках української літератури	1	-
	Всього	20	10
	Підсумковий контроль		Залік

Обсяг програми	30 годин, 1 кредит ЄКТС
Тривалість	5 днів
Форма підвищення кваліфікації	Очна форма підвищення кваліфікації
Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться	<ul style="list-style-type: none"> – здатність застосовувати навчально-нормативну дисципліну, її мету, завдання, змістові лінії та реалізовувати основні підходи і принципи навчального предмета в закладі загальної середньої освіти; – здійснення освітнього процесу на основі використання сучасних науковометодичних підходів до вивчення української літератури; – здатність отримувати інформацію та оперувати нею; – оцінювання якості освітньої діяльності; – створення безпечного, психологічно комфортного, інклюзивного, розвивального освітнього середовища; – планування та здійснення безперервного професійного розвитку української літератури; – удосконалення раніше набутих та /або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань; – формування та розвитку комунікаційної, медійної, інклюзивної, мовленнєвої компетентностей тощо.
Терміни виконання програми	2021-2023 рр.

<p>Очікувані результати навчання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знання концептуальних засад реформування літературної освіти, забезпечення її якості, рівного доступу до неї здобувачів освіти з особливими потребами, реалізація можливостей профільного, індивідуалізованого навчання; • готовність до ефективного використання в практичній діяльності основних принципів, методів та підходів до викладання української літератури у закладах загальної середньої освіти в умовах суспільних трансформацій; • отримання теоретичних знань з історії та теорії літератури, компаративістики, використання їх на практиці для ефективної організації навчально-виховного процесу в сучасних умовах; • готовність до аналізу різноманітних профільних науково-методичних джерел; • самостійний вибір технологій навчання української літератури, прийняття нових рішень, • створення нових елементів, педагогічних знань, ідей, прийомів для конкретної ситуації; • володіння навичками організації позаурочної роботи з української мови та літератури; • самостійне створення мультимедійних презентацій, методичних та дидактичних матеріалів для вивчення української мови та літератури.
<p>Місце виконання програми</p>	<p>Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського Адреса: вулиця Острозького, 32, Вінниця, Вінницька область, 21000</p>
<p>Вартість/ безоплатність надання освітньої послуги</p>	<p>Освітні послуги надаються за рахунок державної субвенції або кошти фізичних чи юридичних осіб</p>
<p>Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації</p>	<p>Сертифікат про підвищення кваліфікації</p>

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ (20 год.)

1. Літературна освіта, її роль та місце у концепції «Нової української школи (4 год.)
2. Нове прочитання української літератури (4 год.)
3. Урок української літератури в умовах педагогічних інновацій (5 год.)
4. Специфіка вивчення літературознавчих понять на уроках української літератури в старших класах (4 год.)
5. Формування медіаграмотності учнів на уроках української літератури (3 год.)

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК (10 год.)

Тема 1. Методика створення есе на уроках української літератури

Уведення до шкільних програм з української літератури есе як художньо-публіцистичного жанру робить актуальним питання: які його специфічні жанрові та художньо-стильові особливості, якою має бути структура есе, якою є методика навчання учнів створювати власні есе. Відповідь на ці запитання покликане дати представлене практичне заняття.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Дайте жанрове визначення есе.
2. Обґрунтуйте, чим відрізняється есе від твору-роздуму?
3. З'ясуйте необхідність впровадження есею в українську літературну освіту.
4. Напишіть есе на тему: «Чи потрібен сьогодні професіоналізм? У чому полягає професіоналізм учителя?».

Література

1. Голоднюк І. Есе : «бліц-курс» для старшокласників та абітурієнтів. Чернівці : Дискурс, 2018. 205 с.
2. Груба Т. Жанр есе у лінгводидактичному вимірі. *Психолого-педагогічні основи гуманізації нав.-вих. процесу в школі та ВНЗ* : збірник наукових праць. Рівне : РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. N 2 (12). С. 45–52.

3. Гук О. Становлення ідентичності жанру есе: методологічний аспект. *Молодий вчений*. No 9.1 (61.1) вересень, 2018 р. С. 35–38.
4. Есе замість твору: як відрізнити і хто допоможе написати. 2019. URL : <https://sobitie.com.ua/novosti/ese-zamist-tvoru>
5. Як писати есе: корисні поради. URL : <https://zno.if.ua/?p=985>

Тема 2. Нові підходи до аналізу художнього твору на уроках української літератури

Пізнавальна діяльність учня на уроці літератури може бути ефективною лише в тому разі, якщо у викладанні цього предмета вчитель-філолог спиратиметься на науку про нього, зокрема на знання шляхів і видів аналізу художнього тексту. Це допоможе йому обрати такі шляхи вивчення твору, які найбільш притаманні дослідженню художньої природи цього твору, адекватні їй, що й забезпечує, врешті-решт, ефективність уроку літератури.

Практичне заняття спрямоване на ознайомлення вчителя-філолога з різними видами аналізу художнього твору та можливими варіантами їх застосування на уроках літератури. Також заняття вміщує майстер-клас, який допоможе вчителям-словесникам удосконалити методику аналізу поезії з урахуванням сучасних досліджень педагогічної науки.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Назвіть види аналізів художнього твору. Які з них, на Вашу думку, є доцільними у шкільній практиці?
2. Визначте етапи проблемно-тематичного аналізу.
3. Складіть розгорнутий план пообразного аналізу до роману «Місто» В. Підмогильного.
4. Які складові культурологічного аналізу можна виділити в поемі «Слово про рідну матір» М. Рильського?
5. Розташуйте етапи аналізу віршованого твору (етапи вказані не всі) в потрібній послідовності: виразне читання поезії вчителем; історія створення вірша; визначення теми, головної думки, ідеї твору; робота над змістом твору в поєднанні з аналізом ролі тропів, синтаксичних фігур, фоніки, ритміки.

6. Розробіть урок аналізу одного із віршів поетів-земляків, використовуючи методику, представлену в майстер-класі.

Література

1. Бондаренко Ю. Сюжетно-концептуальний шлях аналізу літературного твору в школі (на матеріалі новели О. Кобилянської «Valse melancholique»), 2018. URL : <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/657/1/>
2. Малєєва Л. Культурологічний аналіз літературних творів, 2017. URL : larisamaleeva.blogspot.com > blog-post_12
3. Марко В. Аналіз художнього твору : навчально-методичний посібник. 2-ге видання, виправлене. Київ : Академвидав, 2015. 256 с.
4. Міщенко О. Формування предметної компетентності старшокласників у процесі хронологічного аналізу епічного твору на уроках української літератури в профільній школі. 2016. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/716402/1/>
5. Скорина Л. Аналіз художнього твору : навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.
6. Токмань Г. Цілісність сприйняття літературного твору. Текстуальний аналіз. Методика вивчення віршування. *Дивослово*. 2003. № 1. С. 46–50.
7. Токмань Г. Шкільний аналіз художнього твору. *Дивослово*. 2001. № 10. С. 22–26.
8. Уліщенко В. Емоційно-ціннісний діалог під час вивчення ліричних творів. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 11. С.15–18.
9. Фасоля А. Уроки літератури рідного краю в системі особистісно зорієнтованого навчання. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 11. С. 19–21.
10. Штейнбук Ф. Шкільний аналіз художніх творів на уроках зарубіжної літератури. 2016. URL : <https://studfile.net/preview/5264591/page:4/>.

Тема 3. Компаративний аналіз на уроках української літератури

Дане практичне заняття спрямоване на компаративний аналіз творів на уроках української літератури. У побудові заняття ми скористалися дидактичними принципами з використанням інтерактивних технологій, які розширюють діалог між полікультурним полем та власною гуманістичною екзистенцією світосприйняття. До аналізу залучено повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та трагедію В. Шекспіра «Ромео та Джульєта».

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Д. Наливайко про порівняльне вивчення літератури.
2. Що дає компаративний метод дослідження?
3. Що підлягає порівнянню під час вивчення літератури в загальноосвітньому навчальному закладі?
4. Визначте об'єкт компаративістики. Які зв'язки є генетичними, контактними, типологічними? Наведіть приклади.
5. При вивченні яких тем компаративні методи є найбільш доцільними?

Література

1. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
2. Грабовський А. «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь»: Методичні аспекти вивчення української літератури у взаємозв'язках із зарубіжною. Київ : ППРВС «Софія», 1998. 255 с.
3. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. / Авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
4. Наливайко Д. Спільність і своєрідність. Українська література в контексті європейського літературного процесу. Київ : Дніпро, 1988. 395 с.

Тема 4. Інтерактивні методи і прийоми розвитку креативного мислення на уроках української літератури

Дослідження сучасних учених свідчать про те, що креативність є найважливішою навичкою, що допомагає підготувати молодих людей до труднощів та викликів сучасного світу.

За даними Всесвітнього економічного форуму, до 2020 року креативність стане однією з трьох найважливіших навичок, які роботодавці цінуватимуть у своїх працівниках, поряд із критичним мисленням та комплексним вирішенням проблем.

Основними навичками креативного мислення є: генерування ідей, відкритість до нового, уява та цікавість, розсудливість і дивергентне мислення (пошук різних рішень для вирішення однієї і тієї самої проблеми).

Креативність потрібна не тільки творчим людям. Інколи корисно подивитися на звичні речі під незвичним кутом. Наприклад, звичайний урок можна перетворити на захопливе креативне дійство. Щоб діти надалі були успішними та самореалізувалися, важливо навчити їх мислити креативно.

Під час проведення практичних занять у форматі тренінгу слухачам курсів пропонується до виконання добірка цікавих завдань, вправ, розробок, які допоможуть надалі в їхній навчальній діяльності розвинути в учнів креативне мислення на уроках словесності.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. З'ясуйте, якими інтерактивними вправами найпродуктивніше розвивати в учнів креативне мислення.
2. Придумайте сторітелінг для учнів 9 класу з метою розвинути їхню соціально-громадянську компетентність.
3. Як можна трансформувати гру «Бункер» для уроку української літератури?
4. Які прийоми можна застосувати, щоб розвивати емпатію?

Література

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав. 2004. 352 с.

2. Калініна Л., Носкова М. Google-сервіси для вчителя. Перші кроки новачка : навчальний посібник. Львів : ЗУКЦ. 2013. 182 с.
3. Нісімчук А., Падалка О., Шпак О. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Просвіта». 2000. 368 с.
4. Паламарчук В. Від творчої особистості – до нових технологій навчання. Київ, 2001. N 8. С. 2–3.
15. Терещенко Н. Інтелект-карти – сучасні інноваційні соціальні технології навчання в системі освіти. *Функціональна економіка. Вчені записки*. 2012. N 14. С. 139–145.

Тема 5. Сильові напрями й течії в українській літературі II половини XX – початку XXI ст. Сучасний український літературний процес: види художньої взаємодії, синтез традиції та новаторства

Постмодернізм є мистецько-культурним феноменом кінця XX – поч. XXI століття. Його сутнісні ознаки: фрагментарність, іронічність, довільна контамінація жанрів і стилів, відсутність самозаглибленості, карнавалізація, вимова творчої співпраці читача тощо. Вивченню української постмодерної літератури приділяється сьогодні помітна увага.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. З'ясуйте визначальні ознаки сучасного літературного процесу, його постмодерну спрямованість, дистанційність від класичної традиції.
2. У чому полягає розмаїття художніх тенденцій, пошуки нових напрямів, стилів?
3. З'ясуйте поняття масової та елітарної літератури: критерії розрізнення, особливості.
4. Прочитайте (на вибір) один з постмодерних творів Ю. Андруховича і визначте у ньому риси постмодернізму.

Література

1. Анісімова Н. Український поетичний авангард кінця XX ст. *Дивослово*. 2003. № 6. С. 2–10.

2. Бійчук Г. Література постмодернізму: реальність чи віртуальність? *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 56–62.
3. Гундорова Т. Постмодерна бездомність. *Післячорнобильська бібліотека* : український літературний постмодерн. Київ, 2005. С. 165–171.
4. Сучасний літературний процес: імена та тенденції: аналітично- інформаційне видання / Сумська обл. універс. наук. б-ка / уклад. С. Сагайдак, Г. Кашуба. Суми, 2008.
5. Токмань Г. Методика викладання української літератури в 18 старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ : Міленіум, 2002. 320 с.
6. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
7. Харчук Р. Юрій Андрухович не для дітей? *Дивослово*. 2006. № 12. С. 27–30.
8. Яровий О. Постмодернізм – це антибуття. *Слово і час*. 2002. № 4. С. 69–70.